

Miljødirektoratet
Postboks 5672, Torgarden
7485 TRONDHEIM

Saksbehandler, innvalgstelefon

Statsforvalteren i Innlandet sin tilrådning om tiltak for villrein i Rondane

Villreinen i Rondane-Dovre utgjør de siste gjenværende stammene av opprinnelig vill rein i Skandinavia. Til tross for 60 år med vern og mange positive tiltak er tilstanden klassifisert som rød. Det er derfor behov for nye kraftfulle tiltak. Utfordringen er størst i Rondane Nord. Statsforvalteren støtter de hovedgrepene som prosjektgruppa tilrår. Statsforvalteren mener at å etablere en naturrestaureringsplan er et godt grep for å sikre en helhetlig villreinforvaltning. Vi kan ikke understreke sterkt nok hvor viktig det er med et godt samspill mellom nasjonale, regionale og lokale aktører for å ivareta både villrein og lokale hensyn på en god måte.

Statsforvalteren mener det haster med tiltak for å opprettholde et fungerende villreintrekk over Grimsdalen. Vi foreslår en «planpause» i Rondane Nord inntil det er utarbeidet en helhetlig analyse av plansituasjonen for fritidsbebyggelse. Dette bør startes opp raskt. Statsforvalteren mener at nye restriksjoner må kompenseres, og at hensynet til behovet for lokal verdiskaping vektlegges. Prosjektgruppa har gjort en solid og grundig jobb innenfor svært knappe tidsfrister og rammer.

Vi viser til oppdrag fra Miljødirektoratet av 02.11.2022 om å utarbeide forslag til tiltak for villrein. Oppdraget ble senere utdypet i flere omganger. Det var forutsatt at det skulle nedsettes en faglig prosjektgruppe for å arbeide fram et forslag til tiltak og at Statsforvalteren skulle gi en tilrådning basert på arbeidet fra prosjektgruppa.

Om arbeidet med tiltak for Rondane villreinområde

Statsforvalteren nedsatte en prosjektgruppe med fagpersoner fra Statsforvalteren, kommuner, Fylkeskommune, villreinutvalg og villreinnemnder. I tillegg har Norsk villreinsenter deltatt både som fagressurs og som sekretær for arbeidet. Arbeidet i prosjektgruppa har vært ledet av Statsforvalteren. Prosjektgruppa har underveis hatt møter med organisasjoner og virksomheter som på ulike vis vil være berørt av en tiltaksplan for villrein i Rondane.

Prosjektgruppa leverte en omfattende rapport til Statsforvalteren den 29.11.2023. Gruppa har gjort en imponerende innsats innenfor de knappe frister som er satt for arbeidet. De har kommet opp med mange tiltak, både på kort og lang sikt, som vil kunne ha vesentlig betydning for den framtidige tilstanden til Rondane som villreinområde og bringe situasjonen fra rødt til gult nivå.

Utfordringene for villreinen i Rondane er godt dokumentert gjennom arbeidet med kvalitetsnormen for villrein. Statsforvalteren er enig i at utfordringene for villreinen i Rondane Nord villreinområde er større enn i Rondane Sør, og at det er hensiktsmessig å vurdere de to områdene hver for seg, men parallelt se på fellestiltak.

Statsforvalteren stiller seg bak at de fem hovedanbefalingene vil være sentrale grep for å ivareta villreinen i Rondane og løfte tilstanden fra rødt til gult nivå:

- Restaurering av sentrale trekkruiter og tiltak for å forebygge ytterligere fragmentering.
- Skjerming av kalvings- og oppvekstperioden.
- Skjerming av områder som i dag er relativt uforstyrret.
- En «fot i bakken» for hyttebygging rundt Rondane.
- Etablering av et overvåkingssystem, en samarbeidsarena og et koordinerende ledd for en helhetlig forvaltning av villreinen og dens areal.

Tiden har vært for knapp til at alle tiltakene kunne konsekvensutredes i full bredde. Men mange av tiltakene har vært vurdert tidligere, og for noen av tiltakene ligger det også grundige utredninger bak. Det er derfor mulig å gjennomføre noen tiltak relativt raskt.

Dette har ikke vært mulig å gjøre samfunnsøkonomiske analyser av de ulike tiltak på en tilfredsstillende måte innenfor rammen av under ett år. Det må derfor i det videre arbeidet gjennomføres analyser som viser de samlede samfunnsmessige konsekvensene slik at det kan vurderes nærmere hvilke tiltak som bør gjennomføres og om det eventuelt må iverksettes kompensierende tiltak for at gjennomføringen skal være forsvarlig. Dette vil være viktig for å redusere konfliktpotensialet som kan ligge i å iverksette ulike tiltak.

Om prosessen

Innenfor den tidsrammen og føringene som ble gitt har Statsforvalteren lagt vekt på å skape så mye involvering som mulig og gjennomføre en transparent prosess.

Våren 2023 besøkte Statsforvalteren alle kommunestyrene som vil være berørt av en tiltaksplan for å orientere om arbeidet og be om innspill fra kommunene. Det ble i tillegg laget en egen temaside på statsforvalteren.no/sfin om arbeidet og muligheten for å gi innspill. Fristen for innspill ble satt til 1. juni. Mange kommuner og andre interessenter benyttet seg av denne muligheten. Totalt fikk vi 70 innspill.

I slutten av juni arrangerte vi et innspillseminar, der innspillene ble presentert på et overordnet nivå og deltagerne fikk mulighet til å drøfte, gi innspill til de forslagene som var kommet og fremme nye. Det deltok over 100 personer på dette seminaret. I tillegg har vi fått andre innspill og henvendelser om saken, og som også har vært vurdert i arbeidet.

Positiv samhandling og klare rammer

En forutsetning for at vi skal kunne bedre tilstanden for villreinen er at det blir lagt til rette for å skape en positiv samhandling lokalt og regionalt. Tiltak vi ikke klarer å skape et lokalt engasjement og eierskap til vil sjelden lykkes, men erfaringsmessig skape konflikter, motstand og omkamper. Prosjektgruppa har foreslått et spennende grep knyttet til naturrestaurering, etter modell fra Skottland. Her oppnevnes lokale representanter etter nominering fra kommunene, som i Norge. I tillegg oppnevnes medlemmer som bringer inn et nasjonalt perspektiv og ekspertise fra ulike fagfelt som naturforvaltning, friluftsliv, næringsliv, lokalsamfunnsutvikling, kommunikasjon og planlegging. De resterende styremedlemmene velges blant lokale innbyggere. Sammensetningen gir styrene en

bred og solid fagkompetanse, og samtidig politisk innflytelse. Prosjektgruppa foreslår at det prøves ut som en del av et naturrestaureringsprosjekt.

Vi støtter at den skotske modellen, eller en variant av denne, kan være en god modell som gjerne kan prøves ut i Rondane - enten i et naturrestaureringsprosjekt eller ved en annen tenking om sammensetning av nasjonalparkstyrer. Den brede sammensetningen med politikere, forvaltning, næring og andre interessenter kan skape gode lokale diskusjoner og utforme tiltakene og iverksettingen slik at det gir positiv gjenklang lokalt.

Forutsetningen mener vi er at det er klare rammer for den samhandlingen som skal skje lokalt; overordnede regionale planer/strategier/føringer som ser helheten og fordeler «byrdene», tydelige nasjonale føringer (bl.a. planretningslinjer), og nødvendige hjemler for å iverksette tiltak.

Naturrestaurering - et godt grep for å sikre helhetlig villreinforvaltning.

Vi er inne i FNs tiår for naturrestaurering. Innenfor naturavtalen har Norge også påtatt seg forpliktelser om å restaurere naturområder. Villreinstammen i Rondane-Dovreregionen er den stammen i Norge som i størst grad har opprettholdt sin genetiske egenart. Med de store utfordringene bestanden i Rondane Nord har, mener vi det er en nasjonal oppgave å etablere et restaureringsprosjekt for villreinen her.

Naturrestaureringsprosjekter er gjerne knytta til avgrensa områder. I Innlandet har vi betydelig erfaring og kompetanse innen restaurering av større naturområder jf. reetablering etter skytefeltet på Hjerkin og myrrestaureringer. Villreinen er en ikke-stasjonær art, og et prosjekt må tilpasses dette. Et naturrestaureringsprosjekt for villreinen i Rondane Nord innebærer derfor ikke fjerning av alle former for infrastruktur i området, men et prosjekt for å restaurere og sikre viktige funksjonsområder for villreinen.

Det er et tilsvarende stort behov for et forpliktende samarbeid mellom regionale og lokale myndigheter og interessegrupper, for å utforme tiltak og tilpasse disse til en lokal kontekst, samt samordne spredte virkemidler. Et restaureringsprosjekt for Rondane Nord vil både legge til rette for at videre arbeid skjer innenfor en helhetlig ramme, og at ulike forvaltningsmyndigheter og interessegrupper samles rundt samme bord og med et klart nasjonalt oppdrag og tydelige rammer og føringer for arbeidet.

Ivaretagelse og gjenoppretting av sentrale trekkruiter i Rondane Nord

Å restaurere trekkområdene på øst- og vestsida av Rondanemassivet vil være avgjørende for at Rondane Nord villreinområde skal kunne gå fra rødt til gult nivå. Samtidig er dette de mest krevende områdene å restaurere, fordi områdene er mye brukt. Det har vært diskutert om det er mulig å reetablere trekket på vestsida av massivet, på akse Mysusæter-Spranget-Rondvassbu. Høstens kryssing av en flokk på 120 dyr utenom jaktperioden viser at det fortsatt er mulig, gitt en gunstig kombinasjon av dårlig vær (med påfølgende lite ferdsel) og, riktig vindretning i perioder der bukker og simler går samla (bukkene er mindre sky enn simlene).

Å gjenopprette et trekk på østsida av massivet kan sannsynligvis gjøres med mindre inngripende tiltak enn på vestsida av massivet. Trekkområdet på vestsida har imidlertid historisk sett har vært det viktigste for villreinen, jf. eldre fangstsystemer. Både på øst- og vestsida av massivet bør det prøves ut gradvise tiltak, med en nærmere gjennomgang av det prosjektgruppa skisserer om stier, løyper, turisthytter mv.

Statsforvalteren mener, i likhet med prosjektgruppa, at det er avgjørende å gjøre spesielt to grep for å sikre villreinstammen i Rondane Nord:

1. En av trekkbarrierene er vegen inn til Rondvassbu via Spranget. Det er anledning til å parkere på Spranget deler av året i dag. Statsforvalteren støtter å flytte nasjonalparkgrensa fra Spranget og ut til toppen av Tjønnbakken slik at nasjonalparkgrensa får en naturlig og helhetlig avgrensning og forholdene for villreinen bedres. Spranget er et eksempel på hvordan en fragmentert forvaltningssituasjon skaper stillstand. Situasjonen på Spranget har vært diskutert gjentatte ganger de siste tiårene i ulike planprosesser, men uten at forholdene for villreinen er bedret. Ved å flytte nasjonalparkgrensa fram, vil situasjonen bli avklart permanent.
2. Statsforvalteren vil understreke behovet for umiddelbare tiltak for å hindre at villreintrekket over Grimsdalen svekkes ytterligere. Norsk institutt for naturforskning påpekte her en negativ utvikling allerede i 2014, og advarte mot ytterligere svekkelser av trekket. GPS-registreringene fra 2009 til 2023 tyder på at utviklingen er forverret.

Ingen vet hvilket tidsvindu vi har for å unngå at trekket over Grimsdalen opphører. Situasjonen er imidlertid parallell med den gradvise utviklingen vi har hatt ved Spranget i Sel. Å forebygge vil være enklere enn å reparere seinere. Erfaringen med gjennomføring av tiltak sommeren 2023 er at tiltakene i all hovedsak ble møtt med lokal forståelse, men at tiltak må følges av midler for oppfølging.

Volumet av ferdsel må reduseres

Rondane villreinområde er langt og smalt. Det gjør at store deler av området er tilgjengelig på dagsturer. Økende interesse for friluftsliv, økende interesse for å bruke fjellområdene, endring i friluftslivsaktiviteter og økende internasjonal turisme stiller oss overfor stadig større utfordringer i villreinområdene. Som prosjektgruppa påpeker, er det to hovedutfordringer knytta til friluftslivutøvelsen i Rondane. Den ene er at ferdselen til den enkelte er hensynsfull/sporløs. Den andre er volumet av ferdsel.

Forskningsresultater fra Norsk institutt for naturforskning viser at ferdselen i Rondane nå er så stor at den påvirker både tilgjengelige beiteområder og trekkmulighetene mellom beiteområdene på en tydelig negativ måte. Statsforvalteren mener derfor det er nødvendig å redusere volumet av ferdsel i Rondane Nord, dersom en skal nå målsettingen om å få kvaliteten i området opp på gult nivå etter kvalitetsnormens kriterier.

Informasjon kan være effektivt for å stimulere til hensynsfull ferdsel, men vil neppe ha samme effekt for å redusere mengden av ferdsel. Forvaltningen kan da velge å regulere tilgangen direkte gjennom forbud, og/eller indirekte gjennom å redusere tilgjengeligheten til områder, permanent eller i perioder. Statsforvalteren støtter prosjektgruppas forslag om å prøve ut indirekte tiltak i første omgang, som seinere åpning på forsommeren av veger inn i villreinens leveområder, men med unntak for kjøring for næringsformål. Ferdsel i bestemte områder blir da ikke forbudt, men tilgjengeligheten blir vanskeligere.

I noen tilfeller vil det likevel oppstå behov for direkte reguleringer vi i dag mangler hjemmel for. Et eksempel er da det i høst, for første gang på mange år, ble registrert trekk over barrieren mellom Mysusæter og Rondvassbu utenom jaktperioden. Det ville da ha vært gunstig å innføre et straksforbud for ferdsel innover vegen til Rondvassbu, for å gi reinen ro. Det er i arbeidet med den

kommende stortingsmeldingen behov for å gjennomgå det rettslige grunnlaget for å styre ferdsel, og å vurdere om dette må styrkes, særlig for å kunne iverksette midlertidige strakstiltak.

Sterkere føringer for hyttebygging

Innenfor plangrensa for Regional plan for Rondane og Sølknletten, er det i Rondanedelen mer enn 25.000 hytter/buer/setrer. I tillegg er 35 km² avsatt til hyttebygging i godkjente regulerings- og kommuneplaner. Dette gir grunnlag for mer enn 10.000 nye hytter, forutsatt et areal pr hytte på 3,5 daa (mål). Mange av de berørte kommunene har i tillegg betydelige tomtereserver utenfor plangrensa.

For villreinen er hovedutfordringen den ferdselen som genereres inn i villreinens leveområder, ikke arealbeslaget fra hyttene. Utbygging av godkjente tomtereserver vil bety en betydelig økning av ferdselen inn i villreinens leveområder – dette er bekymringsfullt.

Den framtidige utbyggingen av hytter innenfor plangrensa til Regional plan for Rondane og Sølknletten må reduseres vesentlig opp mot dagens plansituasjon. Statsforvalteren mener at områdene som er avsatt i kommuneplanene må vurderes på nytt i lys av ny kunnskap, nasjonale føringer og internasjonale forpliktelser. Det må gjennomføres en grundig planvask og helhetlig analyse for hele planområdet. Statsforvalteren mener arbeidet med en slik helhetlig analyse bør igangsettes så snart som mulig, og ikke avvente slutføring av en tiltaksplan.

Framtidig forvaltning av disse områdene må i større grad klare å balansere lokale areal- og næringsinteresser og nasjonale villreinhensyn. Det er derfor viktig at det etableres statlige planretningslinjer for arealforvaltning i nasjonale villreinområder, tilsvarende de statlige planretningslinjene for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen.

I Rondane Nord mener Statsforvalteren at fram til en helhetlig analyse er gjennomført og statlige planretningslinjer for hele området er på plass, bør det innenfor plangrensa ikke gis anledning til å vedta nye reguleringsplaner til fritidsbebyggelse. I dette området bør det i samme periode heller ikke gis adgang til å avsette nye arealer til fritidsboliger ved revisjon av kommuneplanenes arealdeler. Avgrensningen av en slik «planpause» for «Rondane Nord» sørover, vil måtte vurderes nærmere ut fra hensynet til villreinens funksjonsområder.

Rondane Sør villreinområde

Rondane Sør villreinområde vurderes av prosjektgruppa å være på gult nivå, dvs. middels kvalitet. Det betyr at det ikke er like påkrevd med umiddelbare tiltak i dette området som i Rondane Nord. Men også i sør ser vi at kun en liten del av tilgjengelig sommerbeite brukes, særlig høgfjellsbeitet. I stedet brukes skogsområdene i øst og myrområdene i sør sommerstid. En sannsynlig årsak til at reinen i sør bruker skogsområdene framfor høgfjellsområdene sommerstid er at det er mindre forstyrrelser i skogsområdene.

Hovedfokus i Rondane Sør bør framover være på forebygging, dvs. å hindre økt belastning på området for å unngå at det kommer på rødt nivå. Det vil være avgjørende å bevare sentrale trekkpassasjer over til Fampen og over Åsta til søndre del av Hedmarksvidda, slik at tilgangen til viktige funksjonsområder bevares.

Villreinen som verdensarv og lokal utviklingskraft

Villreinen er en nasjonal fellesarv. Lokalsamfunnene er opptatt av å ivareta denne fellesarven, men opplever at de må ta en uforholdsmessig stor andel av kostnadene med å bevare villreinen, gjennom

restriksjoner på ulike former for bruk. Statsforvalteren mener at nye restriksjoner må kompenseres, og at hensynet til behovet for lokal verdiskaping vektlegges.

Prosjektet «Villreinfangst som verdensarv» omfatter sentrale villreinområder i Innlandet. Prosjektet har en realistisk ambisjon om å få villreinfangstområdene innskrevet på den nasjonale, tentative verdensarvlista. Med plassering på denne lista, kan Norge senere fremme området som kandidat til Unescos verdensarvliste.

For de gjeldende områdene i Innlandet kan verdensarvstatus bli et viktig verktøy for ny giv i samfunnsutviklinga og kompensere for et strengere forvaltningsregime i villreinområdene.

Statsforvalteren oppfordrer Klima- og miljødepartementet til å sette inn ekstra ressurser for å komme i mål med de nødvendige faglige utredningene, slik at «Villreinfangst som verdensarv» kan skrives inn på tentativ liste. Deretter bør det lages en plan for hvordan veien fram til en nominasjon til verdensarvlista skal foregå. En slik plan må koordineres med arbeidet med å forbedre tilstanden i villreinområdene.

Tiltaksplanene skal avveies mot andre samfunnshensyn. Vi minner om at to kommuner; Folldal og Dovre, er berørt av flere tiltaksplaner hver. Dovre med tiltaksplanene for Snøhetta, Knutshø og Rondane, og Folldal med tiltaksplanene for Rondane og Knutshø. Dette bør hensyntas ved fastsetting av tiltaksplanene.

Oppsummering

Situasjonen for villreinen i Rondane Nord er alarmerende, og det haster med å komme i gang med tiltak. Det har vært lagt ned et omfattende og viktig arbeid med kvalitetsnormen for villrein så langt, både nasjonalt, regionalt og lokalt. Skal normen med tilhørende tiltaksplaner bli det langsiktige verktøyet det er ment å være for å ivareta villreinen, må arbeidet i denne første fasen av kvalitetsnormen munne ut i konkrete tiltak. Vi håper også at fastsettelsen av tiltaksplanene skjer så raskt som mulig, for å ivareta det momentet som kvalitetsnormarbeidet og arbeidet med tiltaksplaner har skapt.

Statsforvalteren stiller seg til disposisjon for dialog om vår tilråding, men også om andre forhold i den videre prosessen.

Statsforvalteren vil til slutt takke for et interessant, om enn svært krevende oppdrag. Vi imøteser framlegging av en Stortingsmelding for villrein i 2024, og videre arbeid med villrein både nasjonalt og i Innlandet.

Med hilsen

Sigurd Tremoen (e.f.)
Assisterende statsforvalter

Haavard Elstrand
miljø- og landbruksdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg: Kvalitetsnorm for villrein - Tilrådinger fra villrein faglig prosjektgruppe, 29.11.23